

Juryrapport Publicatieprijs Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) 2019 - 2020

September 2021

De Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) is een onafhankelijke organisatie, die gevraagd en ongevraagd adviseert over veiligheidsissues. Elke twee jaar reikt de SMV een publicatieprijs uit aan de auteur(s) van een publicatie over een onderwerp op het brede terrein van veiligheid en veiligheidszorg. De publicatie dient onder meer wetenschappelijk en/of maatschappelijk relevant te zijn, gedegen onderbouwd, origineel en toegankelijk voor professionals in de veiligheidszorg.

In 2021 reikt de SMV opnieuw de Publicatieprijs SMV uit. Een leescommissie heeft 200 publicaties verzameld die voor de prijs in aanmerking komen en heeft een shortlist met vier publicaties voor de Publicatieprijs SMV 2019 – 2020 aan de jury voorgedragen.

Eerst een woord van waardering voor de drie niet gekozen boeken.

Vasco Lub en Tom de Leeuw (2019), *Politie en actief burgerschap: een veilig verbond? Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten*, Den Haag: Politie & Wetenschap.

In dit boek wordt verslag gedaan van een etnografisch onderzoek naar verschillen en overeenkomsten in de samenwerking tussen politie en actieve burgers in veilige en niet-veilige wijken. Uit het onderzoek komen diverse vormen van effectieve samenwerking naar voren, maar het is duidelijk dat de politie in niet-veilige wijken moeite heeft verbinding met actieve burgers te maken, terwijl (ook in veilige wijken) actieve bewoners steeds meer ruimte claimen én krijgen. Dat kan positief uitpakken, maar deze sociale controle van burgers kan averechtse gevolgen hebben. De onderzoekers adviseren de politie om actief burgerschap op het gebied van veiligheid in goede banen te leiden. Dat kan alleen door meer betrokken te zijn in de sfeer van bewoners. Daarnaast raden zij de politie aan meer gebruik te maken van burgerfora en het informatiebeheer van digitale communicatiekanalen met burgers zoals buurtapps te verbeteren. Het boek betreft een belangrijk onderwerp en het onderzoek is zorgvuldig uitgevoerd.

Remco Spithoven (2020), *Verbonden risico's. Maatschappelijke veiligheid in de black box society*, Den Haag: Boom Criminologie.

Dit boek is een veelomvattend werk over wetenschappelijke kennis rond maatschappelijke veiligheid in het digitale tijdperk. Zowel de beveiliging van systemen, als het gebruik

van data voor de opsporing, als soorten van cybercrime en –security worden belicht. Juist tijdens de Corona crisis is iedereen in de digitale wereld gestort, maar zijn we ons wel voldoende bewust van de gevaren? Zijn we voldoende beveiligd? Wat kan er allemaal gebeuren? Van cyberpesten tot d-dos aanvallen. Het boek past uitstekend in de huidige tijdsgeest en is een aansprekend pleidooi voor meer aandacht voor digitale veiligheid van maatschappij, overheid en bedrijfsleven.

Huib Modderkolk (2020), *Het is oorlog. Maar niemand die het ziet*, Amsterdam: Uitgeverij Podium.

Dit veel verkochte boek is een sterk staaltje onderzoeksjournalistiek, waarin de schaduwzijde van digitale technologie meeslepend in beeld wordt gebracht. Het is gebaseerd op reisverhalen in binnen- en buitenland, maar ook op interviews met belangrijke spelers als bijvoorbeeld Snowden en gesprekken met medewerkers van de AIVD en politie. De auteur beschrijft – soms met regelrechte scoops – hoe cyberaanvallen door niet-bevriende regeringen worden ingezet. Daarbij wordt het ene moment ingegaan op interstatelijk inlichtingenwerk en het volgende op een puber die KPN hackt op een zolderkamer in Dordrecht. Het is een geweldig leesbaar, maatschappelijk zeer relevant boek waarin klip en klaar naar voren welke ontwrichtende effecten zijn verbonden aan onzichtbare cyberrisico's en hoe prangend de uitdaging is deze wereld te begrijpen om effectief met risico's en uitwassen om te gaan.

Maar als winnaar van de Publicatieprijs SMV 2019 – 2020 draagt de jury voor:

Bauke Koekkoek (2019), *De kwestie van verwarde personen: naar een andere benadering van onbegrepen gedrag*, Tiel: LannooCampus.

Bauke Koekkoek schetst in deze studie de hopeloze en uitzichtloze manier waarop met verwarde personen in de huidige maatschappij wordt omgegaan, zoals bijvoorbeeld Bart van U die in 2014 de oud-minister Els Borst doodstak. Alleen al de terminologie blijkt voor verwarring te zorgen. Problemen worden gereduceerd tot een 'sociaal tekort', een 'medische stoornis' of een 'veiligheidskwestie'. De verantwoordelijkheid voor de aanpak is diffuus. Dan weer neemt de ene instantie, dan weer de andere instantie het voortouw. Daar komt bij dat de druk van burgers op professionals om de problemen op te lossen is toegenomen. Er ontwikkelen zich verschillende klemsituaties zoals:

- de rolverdeling tussen burgers, professionals en overheid. Burgers eisen snelle oplossingen, professionals zijn gretig en zoeken de oplossing in escalatie in de aanpak (het doorverwijzen naar een vorm van zwaardere zorg, de wijkagent verwijst naar het Veiligheidshuis, de huisarts naar een medisch specialist, een sociaal teamwerker naar de jeugdzorg, enz.), de overheid weifelt tussen enerzijds koesteren van de publieke sector en het niet willen verliezen van kiezers en anderzijds het benadrukken van eigen verantwoordelijkheid en het willen beheersen van kosten, de publieke sector kost immers veel geld;

- de effecten van de inspanningen in de publieke sector zijn moeilijk vast te stellen. Een sluitende aanpak van de kwestie van verwarde personen is onmeetbaar. We kiezen dus voor procesindicatoren, instroom, uitstroom, activiteiten en kosten, die niets zeggen over welke baat eindgebruikers hebben van inspanningen van professionals en de overheid.

De jury is onder de indruk van de zorgvuldige en bruikbare ‘diagnose’ van dit maatschappelijk en ook voor de politiepraktijk relevante thema. De auteur hanteert een heldere en toegankelijke betoogtrant gebaseerd op een stevige wetenschappelijke onderbouwing. De jury waardeert het dat de auteur allerlei gangbare opvattingen rond het vraagstuk van verwarde personen aan gedegen kritiek onderwerpt.

De jury signaleert concrete en prijzenswaardige suggesties om de aanpak van het vraagstuk rond verwarde personen te verbeteren. Professionals, maar ook bestuurders en burgers, worden aangespoord om ook in complexe situaties toch zo gewoon mogelijk te handelen. Dat betekent ook dat bij complexe situaties niet automatisch wordt doorverwezen naar een naar een zwaardere vorm van zorg. Deze doorverwijsindustrie draagt eraan bij dat de neiging bestaat om in sommige gevallen zwaar in te grijpen en anders weg te blijven en geen follow up aan gesignaleerde problemen te geven; bestuurlijk lijkt de middenweg met bijzondere aandacht voor de context waarin de betrokkene leeft het moeilijkst te begaan.

Volgens de jury is het denkkader van de auteur zeer goed toepasbaar in andere sectoren. De jury hoopt van harte dat het boek in brede zin als bron van inspiratie gaat worden gebruikt. Het gaat hierbij vooral om professionals die in de frontlinie van de samenleving werkzaam zijn via hun directe contacten met burgers in allerlei situaties. Zij zijn werkzaam bij politie, zorg- en hulpverlening, onderwijs, brandweer, belastingdienst, douane, sociale dienst, maar bijvoorbeeld ook in loketfuncties bij gemeenten en bedrijfsleven. Het werk van deze frontliners wint aan waarde als zij zo gewoon mogelijk blijven handelen ook in ongewone situaties. Burgers waarderen het als je rustig blijft en gewoon met iemand blijft praten. Als je niet onmiddellijk op ieder ongewoon of vreemd gedrag een etiket van een ziektebeeld of een stoornis plakt door allerlei professionele terminologie te gebruiken. Dat creëert afstand en maakt het direct oplossen van problemen ingewikkelder. De jury acht het geen goede ontwikkeling dat thans generieke procesvaardigheden minder worden gewaardeerd dan specialistische professionele deskundigheid. Dat heeft tot gevolg dat ieder probleem al snel tot een bijzondere stoornis wordt gebombardeerd die een specialistische behandeling vergt. Het staat buiten kijf dat die specialistische kennis en vaardigheden van groot belang zijn, maar die mogen essentiële basale vaardigheden niet ondersneeuwen.

Op grond van al deze overwegingen draagt de jury het boek van Bauke Koekkoek aan het bestuur van de Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) voor als winnaar van de Publicatieprijs Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV) 2019-2020.

Bijlage 1

Samenstelling jury

Ybo Buruma (voorzitter), raadsheer van de Hoge Raad der Nederlanden en hoogleraar Rechtsstaat aan de Radboud Universiteit Nijmegen

Charlotte Colman, professor criminologie aan de Universiteit Gent

Sadik Harchaoui, chef de mission van Society Impact Den Haag

Martin Sitalsing, chef van de eenheid Midden-Nederland van de Nationale Politie

Lodewijk Gunther Moor, oud-directeur Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (adviseur)

Bijlage 2

Samenstelling leescommissie

Karijn van Doorne, VNO-NCW en MKB Nederland

Shanna Mehlbaum, Mehlbaum onderzoek

Julien van Ostaaijen, lector Recht en Veiligheid Avans Hogeschool

Ruth Prins, Directie Veiligheid Rotterdam

Judith van Valkenhoef, Onderzoeker Politieacademie¹

Lodewijk Gunther Moor, oud-directeur Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie

Bijlage 3

Selectiecriteria

Criteria die bij het selecteren van de boeken relevant zijn:

- de prijs wordt niet voor een oeuvre maar voor een individuele publicatie toegekend;
- er mogen maximaal drie auteurs/medewerkers bij een publicatie zijn betrokken;

¹ Door ziekte heeft Judith van Valkenhoef niet aan de werkzaamheden van de leescommissie kunnen deelnemen.

- met ‘publicatie’ wordt bedoeld: een boek of een bundeling van essays of andere artikelen, welke minimaal veertig bladzijdes beslaat;
- publicaties dienen in principe in het Nederlands of in uitzonderlijke gevallen in het Engels te zijn geschreven. Bij Engelstalige publicaties geldt wel dat er een relatie moet zijn met veiligheidsvraagstukken in het Nederlandse taalgebied;
- eerdere winnaars kunnen opnieuw meedingen, maar het tweede werk zal van een hoger niveau moeten zijn dan het eerste;
- uitgezonderd van deelname zijn door de SMV uitgegeven publicaties. Eveneens van deelname uitgesloten zijn publicaties van juryleden of leden van de leescommissie, tenzij de auteurs zich terugtrekken uit de jury of de commissie. Ook medewerkers van de SMV zijn uitgesloten van deelname.

Daarnaast zijn voor plaatsing op de shortlist nog de volgende criteria van belang:

- de publicatie dient wetenschappelijk en/of maatschappelijk relevant te zijn;
- het betoog – wetenschappelijk of journalistiek – dient wat betreft de bronnen en de gebruikte methoden en technieken gedegen onderbouwd te zijn;
- het gevoerde betoog dient origineel te zijn en gevestigde oordelen of opgelegde denkkaders kritisch te benaderen;
- het taalgebruik dient helder te zijn en toegankelijk voor professionals in de veiligheidszorg.

Selectieproces van te beoordelen publicaties voor de Publicatieprijs SMV 2021

In totaal zijn bijna 200 titels door het voorbereidingscomité nader beschouwd. Die verzameling publicaties is tot stand gekomen door:

- aanmeldingen van auteurs of betrokkenen uit hun omgeving naar aanleiding van een oproep door de SMV;
- bijhouden van het overzicht van nieuwe publicaties in de nieuwsbrief van de Nederlandse Vereniging voor Criminologie (NVC) ‘*De criminoloog*’;
- raadpleging van de mediatheek van de Politieacademie te Apeldoorn²;
- raadpleging van diverse nieuwsbrieven van uitgeverijen in Nederland en België.
- persoonlijke navraag bij uitgeverijen in Nederland en België;
- persoonlijke navraag bij hoogleraren en medewerkers van vakgroepen voor strafrecht en criminologie aan Nederlandse en Vlaamse universiteiten.

² Met dank aan Marije van den Bremen van de mediatheek van de Politieacademie te Apeldoorn.

Bijlage 4

De shortlist is als volgt.

1. Remco Spithoven (2020), *Verbonden risico's. Maatschappelijke veiligheid in de black box society*, Den Haag: Boom Criminologie.
2. Bauke Koekkoek (2019), *De kwestie van verwarde personen: naar een andere benadering van onbegrepen gedrag*, Tiel: LannooCampus
3. Huib Modderkolk (2020), *Het is oorlog. Maar niemand die het ziet*, Amsterdam: Uitgeverij Podium
4. Vasco Lub en Tom de Leeuw (2019), *Politie en actief burgerschap: een veilig verbond? Een onderzoek naar samenwerking, controle en (neven)effecten*, Den Haag: Politie & Wetenschap.